

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ДЕЯКИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Фокіна А. О.

аспірантка

Навчально-наукового інституту права

імені князя Володимира Великого

Приватного вищого навчального закладу «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

головний спеціаліст відділу забезпечення діяльності керівництва

Міністерства Секретаріату Державного секретаря

Міністерства юстиції України

м. Київ, Україна

Актуальність дослідження обмеження політичних прав і свобод громадян обумовила ситуація, в якій перебуває наше суспільство і в умовах якої громадяни України можуть бути обмежені в деяких конституційних правах і свободах у зв'язку із запровадженням особливого правового режиму на території України.

Ступінь дослідження проблеми щодо обмеження прав і свобод людини та громадянина. Серед вчених питання вивчали, зокрема, Р. І. Мельник, А. М. Мерник, О. В. Скрипнюк, А. С. Славко, Ю. О. Фігель, Т. П. Чубко та інші. Разом з тим, практика застосування обмеження конституційних прав людини в Україні була відсутня і не досліджувалася вказаними авторами.

Сутність дослідження. Розгляд питання обмеження прав і свобод громадян України заслуговує на окрему увагу у зв'язку з Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (в редакції від 23.05.2022 року) [1], який затверджено Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 [2].

Статтею 64 Конституції України встановлено, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків запровадження воєнного або надзвичайного стану, в яких можуть бути встановлені окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. При цьому, не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [3].

Як зазначають автори наукового коментаря до Конституції України, обмеження прав і свобод людини – це передбачений Конституцією та законами України режим тимчасового загального або конкретно-індивідуального зупинення чи звуження обсягу визначених і гарантованих Основним Законом прав і свобод в інтересах забезпечення прав

інших людей, а також забезпечення національної безпеки й оборони України [4, с. 484].

Згідно з пунктом 5 частини 1 статті 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (в редакції від 15.06.2022 року) [5] в Указі Президента України про введення воєнного стану в Україні зазначаються, зокрема вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Таким чином, нормативну основу обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина в поточній ситуації в Україні, в тому числі політичних прав і свобод громадян, складають Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та Указ Президента України про введення воєнного стану.

Пунктом 3 Указу Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (в редакції від 23 травня 2022 року) встановлено, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, може бути обмежено конституційні права і свободи, передбачені ст. ст. 30, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 53 Конституції України, а також введено тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та в обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Тим самим в Указі глави держави вказаний вичерпний перелік прав і свобод людини і громадянина, які обмежуються на період дії воєнного стану в Україні. До цього переліку потрапили також і окремі політичні права. Так, зокрема, у період дії Указу Президента України про введення воєнного стану *політичні права і свободи громадян*, закріплені у статтях 38 і 39 Конституції, *можуть бути обмежені* на всій території України. Це означає по-перше, обмеження *права громадян брати участь в управлінні державними справами*, тобто права а) брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах, б) обирати та бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування, в) рівного доступу до державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. По-друге, обмеження права громадян збиратися мирно та проводити збори, мітинги, походи і демонстрації.

Разом з тим, у частині 2 статті 64 Конституції України встановлений вичерпний перелік прав, які *не можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану в Україні*. Серед цих прав вказано *право на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб*, закріплене статтею 40 Конституції України. Як вбачається зі змісту даного конституційного положення,

право на звернення можуть реалізувати «усі», тобто не тільки громадянин України, а будь-яка людина. Попри режим воєнного стану, кожна людина може в Україні реалізувати своє право на звернення та звернутися усно чи письмово до органів державної влади, і це право не може бути обмежене, враховуючи вимогу статті 64 Конституції.

Крім того, згідно з частинами першою та другою статті 24 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права у разі введення воєнного стану Україна негайно повідомляє через Генерального секретаря ООН державам, які беруть участь у цьому пакті, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення. У повідомленні зазначається також дата припинення дії відповідних відхилень від зобов'язань, передбачених Міжнародним пактом про громадянські та політичні права [5].

Указом Президента України від 12.08.2022 року № 573/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» (затверджений 15.08.2022 року) [6], політичні права громадян України, встановлені статтями 38 і 39 Конституції України, обмежуються включно до 21.11.2022 року.

Узагальнюючи викладене, робимо такі **висновки** щодо обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах дії режиму воєнного стану в Україні.

1. Обмеження прав і свобод мають тимчасовий (строковий) характер;

2. Встановлено вичерпний перелік прав і свобод, які обмежуються, серед яких під обмеження підпадають і політичні права громадян, закріплені у статтях 38, 39 Конституції України;

3. Щодо жодного з тих прав, які не можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану згідно з частиною другою статті 64 Конституції України, в тому числі політичних прав, на даний час будь-яких обмежень нормативного характеру не встановлено.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення: 08.07.2022).

2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24 лют. 2022 р. № 2102-ІХ. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 08.07.2022).

3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (в редакції від 01.01.2020). *База*

даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 08.07.2022).

4. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. : В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.

5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII (в редакції від 15.06.2022). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 08.07.2022).

6. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 12 серп. 2022 р. № 573/2022. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573/2022#n5> (дата звернення: 04.09.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-5>

ГРОМАДЯНСЬКЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: СИНЕРГІЯ ГУМАНІЗМУ, ПРАВА, ТЕХНОЛОГІЙ

Чиж І. С.

*кандидат юридичних наук,
науковий співробітник*

Інституту держави і права імені В. М. Корецького

Національної академії наук України,

професор кафедри журналістики та мовної комунікації

*Національного університету біоресурсів і природокористування
України*

м. Київ Україна

Нобелівський комітет на початку жовтня ц. р. оголосив лауреатів Премії миру. Як повідомляє офіційний сайт [1], «Лауреати премії миру представляють громадянське суспільство у своїх країнах. Вони протягом багатьох років пропагували право критикувати владу та захищати основні права громадян. Вони доклали зусиль, щоб задокументувати військові злочини, порушення прав людини та зловживання владою, демонструють важливість громадянського суспільства для миру та демократії», – зазначили у комітеті. Особливо важливо і знаково, що серед лауреатів Премії миру – українська правозахисна організація «Центр громадянських свобод», заснований у Києві 2007-го року. Головна мета організації – зміцнення українського громадянського суспільства та тиск на владу, щоб зробити Україну повноцінно демо-